

Öğretmen Adaylarının Türkçeye İlgili Algılarının Metaforlar Yoluyla Belirlenmesi: Atatürk Üniversitesi Örneği

Oğuzhan Sevim¹, Fatih Veyis², Nilay Kınay³

Özet

Bu çalışmanın amacı, öğretmen adaylarının Türkçeye ilgili algılarının metaforlar yoluyla belirlenmesidir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır. Çalışma grubunu Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi ve Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümlerinde öğrenim gören son sınıf 142 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri boşluk doldurmayı gerektiren ve tek sorudan oluşan bir formla toplanmıştır. Verilerin analizinde içerik analiz tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda öğretmen adaylarının metafor geliştirirken farklı bilgi alanlarını kullanabildikleri ve yaratıcı düşünebildikleri anlaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Metafor, öğretmen adayları, Türkçe, algı.

Abstract

The purpose of this study is to determine related to Turkish perceptions of teacher candidates by means of metaphors. Phenomenology which is a qualitative research method was used in the study. The sample of study consisted of 142 students who study Departments of Turkish Education and Turkish Language and Literature at the Kâzım Karabekir Education Faculty. The data were collected with a form that need to fill the space and consists of only one question. Content analysis technique was used at the analysis of data. As a result of research it was understood that Teacher candidates can use different knowledge areas and they can think creative in period of metaphor development.

Keywords: Metaphor, teacher candidates, Turkish, perception.

GİRİŞ

Dil, bir milletin tarihî, sosyal, maddi ve manevi her türlü geleneği ile birlikte, aynı duygu ve düşünceleri taşıyan ve aynı geçmişe sahip insanların iletişimini sağlayan, aynı zamanda coğrafya ve kültür bütünlüğünü de içeren birleştirici bir iletişim aracıdır. “Dil insanı insan yapan niteliklerin başında gelir. Onun duygularını, düşüncelerini, isteklerini incelikleriyle açığa vurmasına, yaşamını sürdürebilmesine olanak sağlar” (Aksan, 1987: 11). Dil, onu konuşan milletin yaşayış biçiminin, en geniş anlamda kültürünün, dünya görüşünün, tarih boyunca geçirdiği çeşitli evrelerin ve başka toplumlarla kurduğu ilişkilerin yansıtıcısıdır. Ama bütün bunların yanı sıra her dilin kendine özgü ‘dünyayı anlayış ve anlatış biçimi’ vardır. Bu biçim, dilin söz varlığının, anlam açısından incelenmesiyle ortaya konulabilir. Dildeki benzetmeler, aktarmalar, deyim ve atasözleri incelendiğinde o milletin çeşitli nitelikleri kendiliğinden belirir (Ünal, 2004: 4). Köklü bir geçmişe sahip olan Türkçe, ilişki kurduğu her coğrafyayı etkilemiş ve bu coğrafyalardaki güzelliklerden de beslenerek uzun bir yol kat etmiş ve günümüze kadar gelmiştir. Türkçe, gerek bu dili konuşan ve gerekse sahip olduğu zenginlikleriyle birlikte bu eşsiz gelişimini ve varlığını devam ettirmektedir. Milletler, dillerine sahip çıktıkları ölçüde varlıklarını sürdürebilmişlerdir. Tarih sahnesindeki varlığını bu kadar uzun ve özverili bir şekilde sürdüren Türk milleti de bu varlığını kesinlikle Türkçeye ve Türkçenin zenginliklerine borçludur.

İnsan, sosyal bir varlık olması sebebiyle çevresindeki olaylarla ya da diğer insanlarla bir etkileşim sürecine girer. Bu süreçte bireyin sergileyeceği olduğu tavra, o olay ve kişilerle ilgili sahip olduğu algının çok büyük etkileri vardır. Bu durum, okul ortamında öğrencilere Türkçe eğitimi verecek olan Türkçe öğretmeni adayları için de geçerlidir. Türkçe ve Türk dili-

¹ Araş. Gör., Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, oguzhan-sevim@windowslive.com

² Araş. Gör., Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Ana Bilim Dalı, fatihveyis@hotmail.com

³ Araş. Gör., Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, nilaykny_35@hotmail.com

edebiyatı öğretmeni adaylarının Türkçeyle ilgili algıları, onların okul ortamında Türkçeyle ilgili etkinliklerinde önemli bir etken olarak belirecektir.

Türk toplumunun kültürel, sosyolojik ve dinî değerleri ve çevresindeki diğer topluluklarla kültürel etkileşimleri Türkçenin oluşumunda önemli unsurlardır (Kemal, 2003: 57). Bu unsurlar Türkçe konuşan insanların algı dünyalarını doğrudan etkilemektedir. Bir Türkçe öğretmeni bu unsurlardan ne kadar haberdar ise Türkçeyle ilgili algısı da o kadar geniş ve derin olacaktır. Bu bilinçlilik durumu öğretmenin kendisini olumlu yönde etkilediği gibi öğretmen üzerinden öğrencilerini de olumlu yönde etkileyecektir.

Türkçe öğretmeni adaylarının Türkçeyle ilgili algılarına pek çok yoldan ulaşılabilir. Türkçeyle ilgili tutumları, dil etkinliklerini ele alırken göstermiş oldukları yaratıcılıkları, kullandıkları ya da başvurdukları materyal veya kaynaklar onların Türkçe algılarının göstergeleri olabilir. Türkçe öğretmeni adaylarının Türkçe ile ilgili algılarını anlayabilmenin etkili yollarından biri de onların metaforik düşünsel dünyalarına bakmak olabilir. Çünkü metaforlar, insanın dünyayı nasıl algıladığının, nesnelere, hareketler, olaylar hakkında ne düşündüklerinin görüntüleridir (Kemal, 2003: 1). Bu görüntülerden yola çıkılarak olaylar ve nesnelere hakkında önemli fikirler elde edilebilir.

Yunanca nakletme ve aktarma anlamına gelen *metapherein* kelimesinden türeyen metafor, bir sözcüğün normal kullanımını yeni bir kullanım ile değiştirme işidir (Al-Hasnawi, 2007). *Meta* değiştirmek, *pherein* taşımak, anlamına gelir (Levine, 2005: 172). Türkçede eğretileme, mecaz, benzetme gibi karşılıklar bulan metafor bilişsel yönlü bir uğraşmayı ifade eder (Lakoff ve Johnson, 1980: 12).

Metafor, herhangi bir tecrübeyi başka bir tecrübe açısından kavramsallaştırmayı amaçlayan bilişsel bir harekettir (Morgan, 1998: 25; Kalnicka, 2006: 8). Metaforlar, bireylerin kişisel tecrübelerine anlam vermeleri bakımından tecrübelerin dilidir (Miller, 1987: 222). Farklı bir ifadeyle köken kavramsal alandan getirilenlerle hedef kavram alanını açıklama uğraşısıdır (Dobrić, 2010: 142). Köken kavram alanından getirilenler hedef alanla eşleştikçe hedef alanla ilgili bilgiler artar ve genişler (Sajaniemi ve Stützel, 2007: 460). Yani metaforun esası bir şeyi başka bir şeyin bilgi alanıyla anlama çabasıdır (Lakoff ve Johnson, 1980: 5). Metafor aracılığıyla anlamak ya da kendisine farklı açılardan yaklaşmak istediğimiz kavram veya olgunun değişik yönlerini anlamamıza, kaçırdığımız değişik yönlerini yakalamamıza yardımcı olan süreç ise tecrübe edilmek istenen olgunun başka bir bilgi alanına bağlanmasıdır (Taylor, 1984: 103). Konuya Türkçe açısından bakıldığında hedef alan Türkçe olurken, köken kavram alanı ise Türkçeyle etkileşen alanlardır.

Metaforlar, insanların herhangi bir konudaki düşüncelerini ifade edebilmeleri için konuya farklı açılardan yaklaşabilmelerine imkân tanıyan bilişsel kavramlardır. Bu kavramların değerlendirilmesiyle farklı açılardan yaklaşılan konunun anlaşılması (Morgan, 1998: 25; Short, 2000: 325) ve gerçeğe dönük şekillendirilmesi (Kendall ve Kendall, 1993:149) sağlanmış olur. İnsanlar her kavramı açıklayabilecek kelime hazinesine sahip olamayabilir. Herhangi birinden bir kavramı açıklaması istendiğinde birey o kavramı başka bir bilgi alanına ait olan kavramla mukayese edip, gerçeğe dönük olarak şekillendirip ifade etme yoluna gidecektir (Clarken, 1997: 4). Yani birey, metaforik düşünme sürecine başvuracaktır.

İnsan günlük hayatında metaforları sıklıkla kullanır. Metaforları kullanarak düşünme sürecine ise metaforik düşünme süreci denir. Metaforik düşünme süreci Sezer (2003: 89-90)'in de belirttiği gibi üç basamakta değerlendirilebilir:

- Açıklanmak ya da anlamlandırılmak istenen soyut bir olgu (durum, olay, kavram)
- Bu olguyu açıklamak için kullandığımız somut (belirgin) bir olgu ve bu olgunun dilsel ifadesi
- Bu iki olgu arasında kurulan (kurgulanan) özel denklikler (benzeşmeler)

Açıklanmak istenen soyut olgu hedef alan olurken, bu olguyu açıklamak için kullanılan somut olgu ise köken kavram alanı temsil eder. Bu iki olgu birbirlerine benzeştirilirken köken kavram alanının tüm özellikleri hedef kavram alanını kapsamayabilir. Köken kavram alanının sadece belirgin özellikleri bu benzeştirme işleminde kullanılır. Örneğin Türkçenin anne sütüne benzetilmesi işleminde hedef alan Türkçeyken köken kavram alanı ise anne sütüdür. Anne sütünün çocuğun gelişimi açısından birçok faydası ya da gereklilikleri vardır. Fakat bir birey için Türkçenin anne sütü olarak algılanmasının ardında yatan gerçeklik, öz güven duygusudur. Yani Türkçe anne sütü gibi bireyin öz güven kazanmasında önemli bir olgudur. Burada bireyin anne sütü metaforunu kullanmasındaki benzetişim değeri öz güven duygusudur.

Literatüre bakıldığında metaforlarla ilgili çok sayıda farklı çalışmalar yapıldığı görülmektedir. İbret ve Aydınöz (2011)' nün ilköğretim öğrencilerinin dünya kavramıyla ilgili metaforlar oluşturup oluşturmadıklarını inceledikleri araştırmada öğrencilerin dünyanın şekli, boyutu ve hareketlerine ilişkin metaforlar oluşturdukları gözlemlenmiştir.

Güven ve Güven (2009) tarafından yapılan çalışmada ise öğrencilerin "Sosyal Bilgiler" dersine ilişkin metaforlar oluşturma durumlarının, cinsiyet, dersi sevmeye, sınıf düzeyi ve öğrenim gördükleri okula göre farklılık gösterip göstermediği belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmanın sonucunda ilköğretim öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersinde metafor oluşturmalarında, öğrencilerin cinsiyetinin, öğrenim gördükleri sınıf düzeyinin ve dersi sevmeye durumlarının etkili olduğu; bununla birlikte, öğrencilerin öğrenim görmekte olduğu ilköğretim okulunun metafor oluşturma durumuna bir etki yapmadığı görülmüştür.

Geçit ve Genç (2011) tarafından yapılan araştırmada sınıf öğretmenliği 1. sınıf öğrencilerinin coğrafya algıları metaforlar yoluyla belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın sonucunda öğrencilerin coğrafya bilgilerinin ve algılarının genel olarak olumlu olmakla birlikte, çağdaş coğrafi bakış açısından nispeten uzak oldukları anlaşılmıştır.

Cerit (2008) tarafından yapılan çalışmada, öğretmen kavramına ilişkin öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin sahip oldukları algılar, metaforlar kullanılarak analiz edilmeye çalışılmıştır. Araştırmanın sonucunda öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin görüşleri arasında cinsiyete göre farklılığın olmadığı; öğretmen ve yöneticilerin eğitim durumlarına ve mesleki kademelerine göre farklılığın ortaya çıkmadığı; öğrenciler ile öğretmen ve yöneticilerin konuyla ilgili görüşleri arasında ise anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir.

Bu çalışmanın amacı ise Türkçe ve Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi alanlarında öğrenim gören son sınıf öğrencilerinin Türkçeye ilgili algılarının metaforlar yoluyla belirlemeye çalışmaktır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

- 1) Öğretmen adaylarının Türkçeye ilgili oluşturdukları metaforlar nelerdir?
- 2) Öğretmen adaylarının oluşturdukları metaforların benzetme yönleri nelerdir?

YÖNTEM

Araştırma Deseni

Çalışma, nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde olgubilim deseni kullanılarak yürütülmüştür. Olgubilim deseni, farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Olgular yaşadığımız dünyada olaylar, deneyimler, algılar, yönelimler, kavramlar ve durumlar gibi çeşitli biçimlerde karşımıza çıkabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 72).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türkçe ve Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi bölümlerinde öğrenim gören 142 son sınıf öğrencisi oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri boşluk doldurmayı gerektiren ve tek sorudan oluşan bir formla öğretmen adaylarına sunulmasıyla elde edilmiştir.

Öğretmen adaylarından Türkçeyi çağırıştırabilecek ya da Türkçeyi anlatmalarına yardımcı olabilecek bir kavram belirlemeleri istenmiştir. Türkçeyle benzetişim kurabilecek bu metaforun aynı zamanda benzetme yönünün de ifade edilmesi istenmiştir.

Verilerin Analizi

Öğretmen adayları tarafından belirlenen metaforlar, benzetme yönlerinden yola çıkılıp içerik analizi tekniği kullanılarak sınıflandırılmıştır. Tema olarak benzeşen metaforlar aynı başlıklar altında toplanarak frekans değerleriyle birlikte tablolştırılmıştır. Metaforlardan yola çıkılarak tespit edilen benzetme yönü başlıkları şunlardır:

- Doğru ve sistemli düşünebilmenin yegâne aracı olarak Türkçe
- Çok eski zamanlara dayanan köklü tarihi ve bünyesinde taşımış olduğu zenginlikleriyle Türkçe
- İçinde bulunduğu toplumu temsil edip diğerlerinden farklı kılan ve toplumun değerlerini yansıtan Türkçe
- Bir arada yaşama isteğinin ve millet olma bilincinin simgesi olarak Türkçe
- Kültürel birikimlerin aktarıcısı ve bir milletin var olma serüvenini devam ettiren değer olarak Türkçe
- İçinde bulunduğu topluma güven aşıl原因 ve her an gelişmekte olan Türkçe.

BULGULAR

Bu bölümde öğretmen adayları tarafından Türkçeyle ilgili geliştirilen metaforlardan benzer olanlarının aynı başlık altında bir araya getirilmesine ve aynı tema etrafında toplanan metaforların frekans değerleriyle birlikte tablolştırılmasına çalışılmıştır. Türkçeyle ilgili metaforların birbirleriyle benzer olma durumlarına karar verilirken benzetme yönlerinden hareket edilmiştir. Öğretmen adaylarının geliştirdikleri metaforların benzetme yönleri tek tek incelenmiş; birbirleriyle karşılaştırılmış ve altı farklı benzetme yönü başlığı altında toplandıkları görülmüştür. Belirlenen benzetme yönleri Türkçe Eğitimi alanında uzman iki öğretim üyesiyle değerlendirilmiş ve uzmanların benzetme yönleri üzerinde fikir birliği sağladıkları görülmüştür.

Başlıklar genel olarak değerlendirildiğinde öğretmen adayları tarafından Türkçenin, kültürel değerlerin aktarılmasında önemli bir rolü olan millet dili; bir milleti bir arada tutan ve onu diğerlerinden farklı kılan millî kimlik; Türk milletini geçmişten günümüze kadar bütün değerleriyle taşıyan ve ona güven aşıl原因 temel yapı taşı olduğu yönleri üzerinde durdukları anlaşılmaktadır.

Öğretmen adaylarının Türkçeyi doğru ve sistemli düşünebilmenin yegâne aracı olarak görmeleri, dilin bir bireyin düşünce hayatındaki önemini ortaya koymaktadır. Bu konuyla ilgili öğretmen adayları tarafından geliştirilen metaforlar Tablo 1’de gösterilmiştir:

Tablo 1: Doğru ve Sistemli Düşünebilmenin Yegâne Aracı Olarak Türkçe

Metafor	f	Metafor	f
Beyin	4	Mantık	2
Divanü Lügati’t Türk	1	Maslow’un Piramidi	1
Gözlük	1	Muhakemetü’l Lügateyn	1
Gündüz	2	Orhun Yazıtları	1
Kestirme yol	1	Pencere	1
Kılıç	1	Trafik levhası	3

Tablo 1'e bakıldığında öğretmen adaylarının Türkçeye ilgili geliştirdikleri metaforların doğru düşünme, yönünü tespit etme ve sistemli ilerleyebilmeyi çağrıştırdıkları anlaşılmaktadır. İlk yazılı edebiyat ürünlerimiz olan Göktürk Yazıtları ve daha sonrasında Türklük hizmetine sunulan Divanü Lügati't Türk ve Muhakemetü'l Lügateyn gibi sözlükler hatırlandığında Türkçenin yadigârları olan bu eserlerin Türk milletine, nasıl bir geçmişe sahip olduğunun ve gelecekte bu dile sahip çıkılmadığı takdirde nelerle karşılaşabileceğinin uyarılarını yaptıkları görülür. Ayrıca bu eserler Türkçenin kullanılmasıyla doğru düşünülebileceğinin vurgusunu yapar. Bu bakımdan bu eserler Türkçenin temel görüngüleri olarak her zaman Türk milletine yol gösterici olmuş ve Türk milletinin doğru düşünmesi için gereken uyarıları bünyelerinde taşımıştır. Öğretmen adaylarının bu metaforları geliştirmelerinde öğrenim süresi içerisinde inceledikleri dil yadigârlarının büyük etkilerinin olduğu düşünülebilir.

Öğretmen adayları, metafor geliştirirken Türkçenin eski zamanlara dayanan tarihini ve bünyesinde taşıdığı zenginliklerini de göz önünde bulundurmışlardır. Tablo 2'ye bakıldığında özellikle çınar, toprak, su, oyun hamuru, okyanus, güneş, geniş aile, dünya, deniz, at, anne, akarsu ve ağaç, motiflerinin sıklıkla kullanıldığı dikkat çekmektedir. Türkçenin bir çınar ağacı gibi köklü; toprak ve dünya gibi çok eski zamanlara dayanması; okyanus, geniş aile, deniz ve akarsu gibi zenginliklerle dolu olması ve güneş gibi kendisini konuşan toplumları aydınlatması düşünceleri öğretmen adaylarının Türkçeye ilgili olarak hem yaratıcılıklarının hem de benzetişim becerilerinin gelişmişliğini gösterir.

Tablo 2: Çok eski zamanlara dayanan köklü tarihi ve bünyesinde taşımış olduğu zenginlikleriyle Türkçe

Metafor	f	Metafor	f	Metafor	f	Metafor	f
Ağaç	11	Deniz	2	İstanbul	1	Seyyah	1
Akarsu	7	Dünya	4	İsviçre çakıcısı	1	Sönmemiş volkan	1
Anne	3	Folklor	1	Kilim	1	Su	8
Aşçı	1	Geniş aile	2	Kültür	1	Toprak	7
At	4	Gökkuşağı	1	Matruşka bebek	1	Tren	1
Bahçe	1	Güneş	3	Merkezî yol	1	Umman	1
Bina	1	İlk insan	1	Okyanus	5	Yemek	1
Çınar	13	İmparatorluk	1	Oyun hamuru	3	Zaman	1

Özellikle eski Türk inanışlarında sonsuzluğun simgesi olarak görülen ve kutsal kabul edilen ağaç ve çınarın (Ögel, 1971: 89; İnan, 1986: 86) öğretmen adayları tarafından sıklıkla tekrarlanması dikkat çekicidir. Öğretmen adaylarına göre Türkçe tıpkı bir *çınar* ya da *ağaç* gibi sağlam kökleriyle toprağa bağlı geleceğe kalma noktasında kararlı bir yapıya sahiptir. Eski Türk inanışlarındaki yer-su inanışları da öğretmen adayları tarafından geliştirilen su ve toprak metaforları açısından önemlidir. Türkler toprağı canlıların koruyucu mekânı olarak görürken suyu ise yaşam iksiri olarak kabul etmişlerdir. Öyle ki toprağı ana Tanrıça suyu ise Su Tanrısı olarak simgelemişlerdir (Ökse, 2006). Öğretmen adaylarının Türk toplumuna mensup olmaları dolayısıyla kolektif bilinç dışından hareketle (Jung, 2008) bu metaforları sıklıkla kullandıkları da söylenebilir.

Türkçe, kendisini konuşan toplumu aydınlattığı gibi aynı zamanda diğer toplumlardan da farklı kılar ve onu biricik yapar. Öğretmen adaylarının, Türkçenin Türk toplumunu diğer toplumlardan farklı kıldığını ve toplumun kültürel değerlerini yansıtan temel unsur olduğunu düşünürken sıklıkla kullandıkları metafor ise *aynadır*. Tablo 3'te konuyla ilgili diğer metaforlara da yer verilmiştir.

Tablo 3: İçinde bulunduğu toplumu temsil edip diğerlerinden farklı kılan ve toplumun değerlerini yansıtan Türkçe

Metafor	f	Metafor	f
Ayna	12	Köy ekmeği	1
Ceylanın göbek bağı	1	Resim	2
Elbise	3	Sanat	2

Türkçe, bir milletin çok eski zamanlardan beri bir arada yaşamışlığının bir ürünü ve yüzyıllar öncesinden günümüze taşımış olduğu çok önemli bir ortak değerdir. Bu ortak değer tarihin her döneminde bir çatı gibi kendisini konuşan insanları bir arada tutmuş ve millî birlikteliklerinin nişanı olmuştur. Türkçe denildiği zaman öğretmen adaylarının aklına Alparslan'ın, Anadolu'nun, bayrağın, milliyetçiliğin, millî birliğin, kimliğin, ordunun ve özgürlüğün gelmesi, onlardaki millet olma bilincini su yüzüne taşıması, bu metaforlarla anlam bulup derinleşmesi ve genişlemesi olarak görülebilir. Tablo 4'te öğretmen adaylarının konuyla ilgili geliştirdikleri metaforlar gösterilmiştir:

Tablo 4: Bir arada yaşama isteğinin ve millet olma bilincinin simgesi olarak Türkçe

Metafor	f	Metafor	f	Metafor	f	Metafor	f
Alparslan	1	Kabile	1	Milliyetçilik	4	Yapıştırıcı	1
Anadolu	3	Kimlik	4	Ordu	1	Zırh	2
Bayrak	5	Kutsal kitap	1	Özgürlük	3	Zincir	1
Evlilik	1	Millî birlik	5	Sevgili	1		

Öğretmen adaylarına göre Türkçe, yüzyıllar boyunca işlenmiş olan kültürel değerlerin aktarıcısı ve Türk milletinin var olma serüvenini devam ettiren bir değerdir. İnsan hayatının devamı için nasıl nefes, kan ve ruhun bedende bulunması gerekiyorsa, Türk milletinin var olabilmesi için de Türkçe öyle gereklidir. Türkçe en sondaki domino taşı gibidir. Ardında binlerce yılın emeği ve yükü vardır. Türkçe yıkılırsa binlerce yıllık emek ve değer de yok olmaya mahkûm olacaktır. Öğretmen adaylarının konuyla ilgili geliştirdikleri metaforlar Tablo 5'te sunulmuştur:

Tablo 5: Kültürel birikimlerin aktarıcısı ve bir milletin var olma serüvenini devam ettiren değer olarak Türkçe

Metafor	f	Metafor	f
Araç	1	Her şey	1
Canlı	1	Kan	4
Divan şiiri	1	Nefes	3
En sondaki domino taşı	1	Ruh	5

Anne sütü, anne kucağı, anne sevgisi bir çocuğun biyolojik ve psikolojik açılarından gelişiminde çok önemli etmenlerdir. Anne sevgisini hissedememiş ve anne sütünü yeterince içmemiş bir çocuğun ilerleyen zamanlarda güven bunalımı yaşayabileceği bilimsel bir gerçekliktir. Birer eğitimci olarak öğretmen adaylarının bu gerçekliği dikkate alarak metaforlar geliştirip Türkçenin bir birey için ne kadar önemli olduğunu anlatmaya çalışması önemli bir bulgudur. Tablo 6'da öğretmen adaylarının konuyla ilgili geliştirdikleri metaforlar gösterilmiştir:

Tablo 6: İçinde bulunduğu topluma güven aşıl原因 ve her an gelişmekte olan Türkçe

Metafor	f	Metafor	f
Ana kokusu	1	Ergen	1
Ana kucağı	1	Fidan	1
Ananın ak sütü	1	İnsan	1
Bebek	1	Sevgi	1
Çeyiz	1	Tohum	1
Çocuk	1	Zirve	1

Türk milleti diline sahip çıktığı, Türkçe düşünüp Türkçe yazdığı, Türkçeye hak ettiği değeri verdiği zamanlarda kendine güvenmiş ve emin adımlarla ilerlemiştir. Türk tarihi gözden geçirildiğinde Kaşgarlı Mahmut'un, Ali ŞirNevai'nin ve Karamanoğlu Mehmet Bey'in Türkçe için verdikleri mücadele, Türk toplumunun kendine güvenmesi ve ayaklarını yere sağlam basması içindi. Bugün de öğretmen adaylarının bu konunun farkında olmaları, önemli bir gelişme olarak görülebilir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Metaforlar, insanların algı dünyalarının özgürleşmesine ve ifade etme yeteneklerinin genişlemesine imkân tanıyan soyut ya da somut kavramlardır. Öğretim kurumlarında görev alacak ve yeni neslin yetişmesinde önemli sorumluluklar üstlenecek olan öğretmen adaylarının Türkçeye ilgili algıları önemli bir konudur. Öğretmen adaylarından Türkçeye ilgili konuşmaları ya da bir metin oluşturmaları istenirse, şüphesiz onlar kendi yeterlilikleri içerisinde çok şey söyleyebilirler. Fakat Türkçeye ilgili daha fazla şey söylemeleri istenildiği takdirde artık sınırların zorlanması ve farklı bilgi alanlarının işe koşulması gerekir. Böyle bir çabanın ürünü olan bu çalışmada, metaforlar yoluyla öğretmen adaylarının Türkçeye ilgili algıları özgürleştirilmek ve özgülleştirilmek istenmiştir.

Araştırmadan elde edilen bulgular incelendiğinde öğretmen adaylarının Türkçeyi, çok eski zamanlara dayanan zengin bir dil, doğru ve sistemli düşünebilmenin yegâne aracı, millet olma düşüncesinin simgesi, geçmişten günümüze kültürel değerleri aktararak topluma güven aşıl原因 hayati öneme sahip bir değer olarak algıladıkları anlaşılmaktadır.

Araştırmanın bulguları öğretmen adaylarının kolektif bilinç yapısını da aydınlatıcı niteliktedir. Öğretmen adaylarının geliştirdikleri metaforların sıklık değerlerine bakıldığında çınar, ağaç, su, toprak, okyanus, ayna, bayrak, kan ve ruh gibi metaforlarla karşılaşıl原因maktadır. Bunlardan özellikle çınar, su ve toprak eski Türk inanışlarında kült olarak da bilinmektedir. Öğretmen adaylarının eski Türk inanışlarında kült olarak geçen bu metaforları geliştirmeleri, Türkçenin Türk milleti için hayatiyeti hususunda bir duyarlılığa sahip olduklarını gösterir.

Öğretmen adaylarının Türkçeyi temel yapı taşı ve millî kimlik olarak görmeleri, aslında onların şimdiki zamanda yaşanan olumsuzlukların yarın neler getirebileceğinin farkında olduklarını gösterir. Öğretmen adayının Türkçeyi ruha ve kana benzetmeleri; Türkçenin elden gittiği zaman geriye cansız bir cesetten başka bir şey kalmayacağıının farkında olduklarını, tehlikeyi sezdiklerini ortaya koyar. İşte metaforların bir amacı da bireylerin sezgilerini geliştirmek ve duygularını iyileştirmektir (Fraser, 2000, 12). Bu bakımdan yapılan çalışmanın öğretmen adaylarının sezgilerini geliştirici, duygularını harekete geçirici ve iyileştirici bir etkinlik sürecine fırsat tanıdığı söylenebilir.

Metaforlar, hayal gücünü harekete geçirmek ve yeni bağlamlar kurabilmek için önemli araçlardır (Hanson, 1993: 273). Öğretmen adaylarının geliştirmiş oldukları metaforlara bakıldığında ıraksak ve yaratıcı düşünebilme becerilerini azami düzeyde kullanmaya çalıştıkları görülmektedir. Türkçenin Türk kültürünün temel yapı taşı olduğunu ve bu taşın

yerinden oynadığı zaman geride kalan ne varsa hepsinin yıkılacağını ifade eden *en sondaki domino taşı* metaforu bunlardan birisidir. Anne sütünün ve sevgisinin çocuğun psikososyal gelişiminde ve öz güven duygusu kazanmasındaki önemini kavrayan ve Türkçeye de bu açılardan yaklaşmayı hedefleyen çabanın ürünü olan *anne sütü*, *anne kokusu*, *anne kucağı* gibi metaforlar, öğretmen adaylarının metafor geliştirirken farklı bilgi alanlarını da kullanabilmelerindeki becerilerini açığa çıkarmıştır.

Sonuç olarak yapılan bu çalışmayla, oluşturdukları metaforlardan yola çıkılarak öğretmen adaylarının Türkçe ile ilgili algılarının canlı ve daha da geliştirilmeye uygun olduğu anlaşılmıştır.

KAYNAKÇA

- Aksan, D. (1987). Her yönüyle dil, (3. Baskı), Ankara: TDK Yayınları.
- Al-Hasnawi, A. R. (2007), A Cognitive Approach to Translating Metaphors. 04.03.2012 tarihinde <http://www.bokorlang.com/journal/41metaphor.htm> sitesinden indirilmiştir.
- Cerit, Y. (2008). Öğretmen kavramıyla ilgili metaforlara ilişkin öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(4), 693-712.
- Clarcken, R.H, (1997), *Five metaphors fo reducators*, American Educational Research Association, Chicago.
- Dobrić, N. (2010), Theory of names and cognitive linguistics - the case of the metaphor, *Philosophy and Society*, 1, 135-147.
- Fraser, D. (2000). Sin, Hope and optimism in children's metaphors, AARE Conference, December 4-7, Sydney – Australia.
- Geçit, Y., ve Gençer, G. (2011). Sınıf öğretmenliği 1. sınıf öğrencilerinin coğrafya algılarının metafor yoluyla belirlenmesi (Rize Üniversitesi örneği). *Marmara Coğrafya Dergisi*, 23, 1-19.
- Güven, B., ve Güven, S. (2009). İlköğretim öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde metafor oluşturma becerilerine ilişkin nicel bir inceleme. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(2), 503-512.
- Hanson, L. (1993). Affective Response to Learning via Visual Metaphor, Annual Conference of the International Visual Literacy Association, October 13-17, New York.
- İbret, B. Ü., ve Aydınözü, D. (2011). İlköğretim II. kademe öğrencilerinin “Dünya” kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforlar. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(1), 85-102.
- İnan A. Kadir, (1986). *Tarihte ve bugün şamanizm (Materyaller ve araştırmalar)*, Ankara: TTK Yayınları.
- Jung, C. G. (2008). *İnsan ruhuna yöneliş*. (çev. Engin Büyükinal). İstanbul: Say Yay.
- Kalnicka, Z. (2006). Feminist metaforlar: Felsefeye ne önerebilirler? (Çev. L. Sunar), Kadın Çalışmaları Dergisi, 1(2), 6-17.
- Kemal, M. (2003), *Buddhist Türk çevresi eserlerinde metafor*, Ankara.
- Kendall, J. E. ve K. E. Kendall (1993), Metaphors and methodologies: living beyond the system smachine, *MIS Quarterly*, 17(2), 149-171.
- Lakoff, G., ve Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*, The University of Chicago Press, Chicago.
- Levine, P.M. (2005). Metaphors and images of classrooms. ERIC: EJ724893.
- Miller, S. (1987). Some comments on the utility of metaphors for educational theory and practice. *Educational Theory*, 37, 219-227.
- Morgan, G. (1998). *Yönetim ve örgüt teorilerinde metafor (Images of Organization)*, İstanbul: MESS Yayınları.
- Ögel, B. (1971). *Türk mitolojisi I*, Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları
- Ökse, A. T. (2006). Eski Önasya'dan günümüze yeni yıl bayramları, bereket ve yağmur yağdırma törenleri, *Bilig*, 36, 109-130.
- Sajaniemi, J. ve T. Stützle (2007). Light weight techniques for structural evaluation of animated metaphors, *Interacting with Computers*, 19, 457-471.
- Sezer, E. (2003). Dilde ve edebiyatta yol metaforu, *Kitaplık*, 65, Ekim, 88-92.
- Short, C. D. (2000), Analysing metaphor in human resource development, *Human Resource Development International*, 3(3), 323-341.
- Taylor, W. (1984). *Metaphors of education*, Heineman Educational Books Ltd, London.
- Ünalın, Ş. (2004). *Dil ve kültür*, (2. Baskı), Ankara: Nobel yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.

Determination of Related To Turkish Perceptions of Teacher Candidates By Means Of Metaphors: The Sample of Atatürk University

Oğuzhan Sevim⁴, Fatih Veyis⁵, Nilay Kınay⁶

Summary

Purpose

The purpose of this study is to determine the teacher candidates' perceptions on Turkish through metaphors. Metaphor is the expression of a situation or a word with another word or thought. Each situation encountered in the process of communication and internalizing requires a careful perception. Perception and selectivity of perception varies from person to person. Individuals' attitudes, perceptions and efforts to internalize toward the circumstances can be put in many ways; one of the most influential of these ways may be with the analysis of the individuals' metaphoric intellectual worlds. Metaphor is defined as a giving meaning to a concept by assimilating another concept. The basis of this study is to determine the perceptions of Turkish teachers and Turkish Language and Literature teachers by means of metaphor, who will be in very close relations compared with the other teachers at every stage of their profession and will be in studies every moment related Turkish.

Method

In the study phenomenology design one of the qualitative research method was used. Study group consists of the 142 students attending last year in Atatürk University Kazım Karabekir Faculty of Education Turkish Education and Turkish Language and Literature Departments. Research data were collected with a form requiring to fill in the blanks and consisting of a single question. Teacher candidates were asked the words reminiscent of Turkish and to indicate which aspect of these words is reminiscent of Turkish. Content analysis technique was used to analyze the data.

Findings

The answers given by teacher candidates were analyzed from their analogy aspects and six different analogy aspects were discovered. These are Turkish as a only tool of a right and systematical thought, Turkish with its deep-rooted history and richness within its constitution, Turkish representing the society by making it different from the others and reflecting the values of the society, Turkish as a symbol of the desire to live in together and consciousness of being a nation, Turkish as a transmitter of cultural heritage and a value carrying on the adventure of being a nature, Turkish instilling confidence in society and developing every moment. The metaphors leading the students to these analogy aspects were remarked together with the frequencies.

Results

When the findings were examined, it was understood that the teacher candidates perceive Turkish as an ancient, rich language, as the only tool of thinking rightly and systematically, as a symbol of being a nation, as a vital value instilling confidence in society by transferring the cultural values from the past to present.

⁴ Araş. Gör., Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, oguzhan-sevim@windowslive.com

⁵ Araş. Gör., Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Ana Bilim Dalı, fatihveyis@hotmail.com

⁶ Araş. Gör., Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, nilaykny_35@hotmail.com